

Darvasi László
riportja

Öt liter hamu

Feketén füstöl a halott-hamvasztó kéménye, amikor megérkezünk. Az ember tekintete önkéntelenül követni kezdi az alacsony, borús ég felé gomolygó felhőt, valaki földi alakja foszlik most semmivé ezekben a pillanatokban. Dolgoznak a kemencék. Most még ott a szorítás a gyomor lágyabb tájékán, s nem tudom, hogy ez az út épp arra lesz jó, hogy a természetadta rettegés enyhüljön. Megszűnjön az előítélet, a félelem, s átadja helyét a konkrét tapasztalás többlet tudásának. Cicero jut most eszembe, aki azt mondta, hogy a dolgok közelebről nem olyan félelmetesek. Így van ez a halállal is. De ahogy haladunk az épület felé, még ott babrál a tenyerem a gyomor védtelenebb részén. Pedig a halotthamvasztó, ha nem tudja az ember, mi célt szolgál, korántsem ijesztő; azt mesélik, egyszerű, puritán és fehér épületébe nyaranta külföldiek tévednek, és szállás után érdeklődnek.

Igy is ráfizetéses

A halotthamvasztó üzemet Babos Ferenc temetkezési osztályvezető irányítja. Irodájába tessék bennünket, helyet kínál, s megkér, hogy várjunk, míg elintézi egy váratlan telefont. A várakozás termetetlen perceit kitöltendő, újra átfutom jegyzetfüzetemet. Tegnap Kovács Miklós, a Szegedi Városgazdálkodási Vállalat igazgatója mondott jó néhány adatot a hamvasztó működésével kapcsolatban. Mert a hamvasztás ráfizetéses szolgáltatás. Ebben az évben hiába hamvasztottak bár 52 elhunyttal többet, mint a tavalyi év hasonló időszakában, a ráfizetés is éppúgy növekedett, s az előrejelzések szerint meghaladja majd a 3 millió forintot. 1986 óta húzódozó problémája ez a városgazdálkodási vállalatnak, mert azóta igyekeznek az arra illetékes minisztériumi szerveknél elérni, hogy ne csak Csongrád, hanem a másik négy érintett megye is — Bács-Kiskun, Tolna, Baranya, Békés —, melyeknek éppúgy hamvaszt az üzem, osztozzon a ráfizetésben. Hasztalan. A kérelmeket elnyelte a bürokrácia labirintusa.

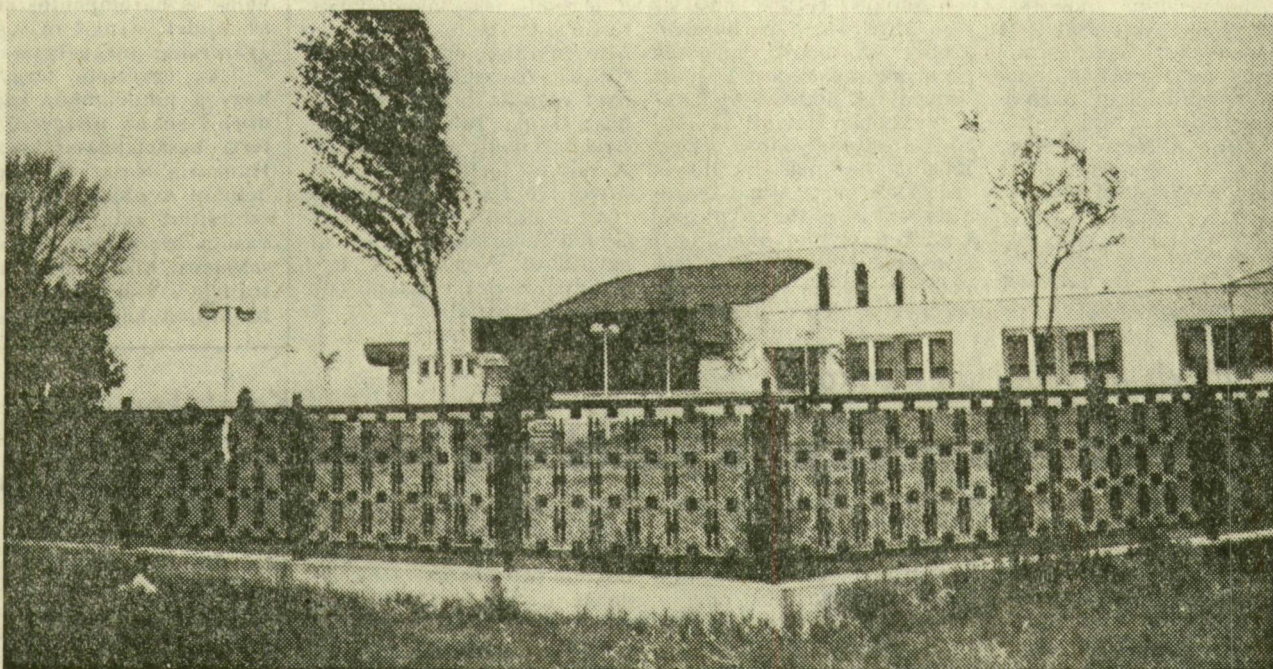
Az iroda kis asztalán feljegyzések, jegyzetek, statisztikák, számlák, hiába, az ember eltűnhet, füstté válhat, adminisztrációja marad. A falon sírkőtípusok képei lógnak, és egy ugyancsak „elhunyt” rendszer itt némileg morbidan ható rekvizitumként, a városgazdálkodási vállalat osztályok közötti szocialista munkaversenyen elért második helyezéssel tanúsító aranysegélyes és aranybetűs vörös zászlócska...

Megérkezik Babos Ferenc, bosszúsan ingatja fejét.

— Valaki — magát másnak adva ki — jogtalanul lefoglalt egy urnahelyet. Ilyenre nem emlékszem ittlétem alatt. Már ezzel is csálnak...

Gyermekhamu — a semmibe szórva

Elindulunk az osztályvezetővel, hogy végigjárjuk az épület úgymond szolgáltatóhelyiségeit. Elnézem ezt a középkorú, szemüveges férfit. Kalau-

Somogyi Károlyné felvétele

Halál. Összeborzadunk, ha halljuk a szót. Montaigne azonban azt mondja, már semmi rossz nem történhet velünk, ha megértjük, az élet elvesztése nem rossz. A világirodalom egyik „legszebb” haldoklási jelenetében Tolsztoj Andrej hercege sem meghal, mint inkább felébred. Újra annak a másik valóságnak részé-

zölása pontos, szakszerű. Sokat beszél, hisz sok helyen állunk meg, de egyetlen szava sem felesleges. Mozdulatai kimértek, nyugodtak. Hiába, aki több mint egy évtizede dolgozik a halál közvetlen közelében, megszokhatja, hogy nem érdemes sietni, nincs miért kapkodni. Aki megismeri a halált, megnyugszik? Nem is biztos, hogy keserű bölcsesség ez. Így járjuk be a leendő temetkezési üzletet, majd a két igen tekintélyes, modern, de egyelőre nem használt ravatalozót, s a hozzájuk tartozó elsősegélynyújtó helyet, valamint a családi várót. Akkor — elhaladva már újra az osztályvezető irodája mellett — Babos Ferenc megáll egy ajtó előtt, és a kilincsre teszi a kezét. „Elfekvő urnák raktára”.

— Menjünk be ide. Összeszerelhető fémpolcokat látunk itt, mint akár mely raktárhelyiségben. Csakhogy, ezek a polcok olyan tragikus sorsú csecsemőemberek hamvait őrzik, akiknek az emléket is el akarja törölni a szülői nemtörődomség, vagy a fájdalom. Olvasgatom az

urnákra erősített azonosító cédulákat. Gyermek-klinika, gyermekklinika, gyermekklinika... Dávidka december 12-én halt meg, születése napján. Elhamvasztották, s azóta itt van, akárcsak társai. Ránézek az osztályvezetőre:

— És meddig lesznek itt? — Ha a hozzátartozók igénylik, tíz évig vagyunk kötelesek őrizni az elhunytak hamvait. Tudja, még egy szociális intézet is ad sírt a halottainak. Egy jelet, hogy élt, valamikor, hogy volt, létezett. Ők meg???... Nem akarok én elítélni senkit, de ezeket a csecsemőknek a szüleit nem tudom megérteni...

— Mi lesz, ha letelik a tíz év?

— Közös sírba kerülnek.

Szeretném, aztán mégsem kérdezem meg, hogyan kerül valaki ilyen munkakörbe. Hogyan? Hát valahogyan. Biztosan nem kedv, avagy előzetes örömteli elhatározás kérdése. Így alakult. De a másik feltolakvó, végül is szokványos kérdéssel már nem bírok.

vé válik, aminek megnyugtatóan soha nem adhatunk nevet. Plutarkhosz azt írja, az egyiptomiak a lakomák közepette egyszer csak csontvázakat mutattak a vendégeknek. Soha ne feledjék azt, aki körülöttük óvakodik, és bármikor a szívükbe markolhat. A legboldogabb pillanatban sem. Halál. Halott. De mi legyen a porhüvellyel?

— Meg lehet ezt szokni?

Az osztályvezető nem gondolkodik el.

— A gyerekeket nem... — most mégis elmereng néhány pillanatra —, felnőtt halottat, gondolhatja, láttam már eleget, azok mellett el tudok menni különösebb érzelmi felindulás nélkül, de a gyerekek... a gyerekeket nem lehet megszokni.

Dosztojevszkij, Karamazov testvérek, a regény első jelenetei. Jusszon eszünkbe.

Megemelek egy gyermekurnát, három-négy kiló lehet. 1983-tól jogszabály teszi lehetővé, hogy a hozzátartozók a halottak hamvait hazavigyék. Ott lehetnek a könyvespolcon, a Biblia és egy haragoszöld azálea társaságában.

Út a tűzig

Már a hátsó bejáratnál állunk, ott, ahol „felveszik” a halottakat. A nyitott ajtóban munkások álldogálnak. Most éppen munka nélkül.

— Akarja, hogy elmondjam? — kérdezi Babos Ferenc.

Bólintok, miközben azt hiszem, most következik a neheze.

— Az elhunyttal érkezik egy „lábcédula”, egy halottvizsgálati igazolvány és egy nemesfém-nyilatkozat. Ezek alapján sorszámozott borítékra vezetjük az adatokat, s a halott kap tőlünk urnacímekét, koporsócímekét és hűtőcímekét, valamint egy éghető kerámiát, ami azonosítási tárgyként most már „örök” kísérője lesz. A hamvak gyakorlatilag összekeverhetetlenek.

Sétálunk közben a hűtőterem felé. Bent négy férőhelyes, feldulázott hűtőszekrényekben várnak a tűzre a halottak.

Babos Ferenc odalép az egyik hűtőszekrény ajtajához.

— Megnézi? Akarja, hogy kinyissam?

Egy pillanatra megindok, a szekrény ajtaján négy cédula, vagyis, minden hely foglalt, de aztán győz a félelemmel kevert óvatosság.

— Ne!... Nem! — és megkönnyebbülve lépek tovább.

A hűtőkamra után már „csak” a hamvasztó van hátra. A kemencék. Szám szerint kettő, melyek különben Svédországban láttak napvilágot, s automatikusak. Idén fel kell újítani őket, s ez meglehetősen költséges művelet lesz.

— Működnek? — nézek szét a nagy, tiszta teremben.

Az osztályvezető a távolabbi kemencére mutat:

— Az igen.

Megkerüljük a gépeket, a már jóval szűkebb „kijáratok” felől három férfi üldögél. Babos Ferenc a működő kemence kukucskálójához lép, és bepillant.

— Ha akar, benézhet — fordul vissza felém.

Az egyik bajszos, magas munkás elmosolyodik, de az osztályvezető hangja s mozdulata olyan természetességgel kínálja e lehetőséget, hogy a pillanathi tévovázás után én is a kemencébe nézek. A vörös izzásban már csak a bordák fehér, lassan összeroppanó íve, s a kettéhasadt koponya látszik. Szép és természetes. Szép a tűz, a fehéret villódzó vörösség, olyan szép, mint ha nem egykor lélegző, sétáló, vitakozó és beszélgető emberen végeznék el gyorsan és gondosan mindazt, amit a férgekkel teli hideg föld évek, évszázadok alatt, ha elvégez.

Egy Beutinger nevű német úr ír Lipcsében pontosan 90 évvel ezelőtt erről a látványról. Kölcsönveszem az ő mondatait: „A behelyezett testet izzó levegő veszi körül, s rövid időre párába burkolva, szinte felismerhetetlené teszi, vagy mintha tűzgolyó venné körül! Mihelyt a pára elvonul, ott fekszik a test fehér izzásban, teljes nyugalomban, izzó levegő söpört végig rajta, s lassanként minden észrevehető megrázkódtatás nélkül hamuvá omlik össze.”

Természetesen, szó sincs arról, hogy ilyenkor a halott felülne, kiabálna, vagy rángatózna. Amikor öt évvel ezelőtt átadták a halotthamvasztó üzemet, rengeteg ilyen rémhír kelt hirtelen szárnyra. Épp ezért Babos Ferencék akkoriban nyitott napokat tartottak. Bárki bejöhett ide, s ahogy most e sorok íróját, körbevezették az épületben, hogy lássa: nincs feldarabolóhelyiség, nincs horror, vér és sikongatás, de van tisztaság, pontos-ság és szakszerűség... Ez a terület itt, Szeged határában éppúgy az élők világa, és őket szolgálja, mint egy áruház, vagy egy iskola. Mert amivel itt végeznek gyorsan, tisztán, az már nem az ember. Anyag. De emberek dolgoznak vele, mintha vassal, földdel, virággal tennék. A lélekről, mely kiszökken a testből az elmúlás pillanatában, s visszazsall oda, melyet mint mondtuk, nem tudunk megnyugtatóan megnevezni, nem beszélünk. Mert az már egy másik dolgozat tárgya.

